

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ПЛАТЕЖУ: ПРОБЛЕМИ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ

©Плотніченко І.Б., 2015

В сучасних умовах діяльність бізнесових структур ґрунтується на впровадженні технологічних нововведень та комерціалізації Інтернету. Важливе значення для успішного розвитку суб'єктів інтерактивної комерції відіграють різноманітні платіжні інструменти, засновані на інноваційних технічних рішеннях. Одним з найбільш перспективних платіжних засобів вважається система електронних грошей, що здобула популярність як базова система для швидкого та простого способу он-лайн розрахунків.

З метою врегулювання діяльності, пов'язаної з випуском електронних грошей в Україні, та запровадження моніторингу за такою діяльністю Постановою правління НБУ від 04.11.2010 р. № 481 затверджено Положення «Про електронні гроші в Україні». Даним Положенням встановлені вимоги Національного банку до суб'єктів здійснення випуску, обігу та погашення електронних грошей, а також до систем електронних грошей в Україні [1]. Втім, в обліковій практиці питання розрахунків електронними грошима, залишаючись неврегульованими впродовж багатьох років, призводили до бухгалтерських труднощів й сприяли виникненню суперечностей щодо їх відображення. Відсутністю нормативно-правового забезпечення обліку електронних грошей спричинено виникнення низки позицій в науково-професійній спільноті щодо вирішення цієї проблеми.

У вітчизняному обліку нормативне закріплення термін «електронні гроші» отримав дещо пізніше, водночас із встановленням порядку бухгалтерського обліку електронних грошей, згідно з Наказом МФУ «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 27.06.2013 р. № 627 [2]. Під електронними грошима для цілей бухгалтерського обліку розуміють одиниці вартості, які: 1) зберігаються на електронному пристрої, 2) приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, 3) є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі» [2]. При цьому, з метою бухгалтерського обліку не визнаються електронними грошима наперед оплачені картки одноцільового використання: дисконтні картки торговців, картки автозаправних станцій, квитки для проїзду в міському транспорті тощо, які приймаються як засіб платежу виключно їх емітентами. Наведене облікове трактування даного терміну відповідає поняттю, поданому у п. 1.3 Положення «Про електронні гроші в Україні» [1].

Разом з цим, згідно з доповненнями до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, внесеними вищезгаданим Наказом МФУ від 27.06.2013 р. № 627 [2], для обліку електронних грошей, номінованих в національній валюті, впроваджено окремий однойменний субрахунок 335 в складі рахунку 33 «Інші кошти». Так, операції з електронними грошима, які здійснюються комерційними агентами та користувачами, відповідно до нормативно-правових актів НБУ та правил використання електронних грошей, узгоджених з НБУ, повинні відображатись на субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті». Сальдо по даному субрахунку необхідно наводити у статті активу Балансу «Гроші та їх еквіваленти» [3].

У такий спосіб нормативно врегульовано питання щодо відображення операцій з електронними грошима в бухгалтерському обліку, яке викликало чимало дискусій серед науковців. Однак, на наш погляд, дана проблема свого комплексного вирішення не досягла.

З огляду на статтю 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» у Листі НБУ від 07.02.2014 р. № 25-109/5294 «Про особливості здійснення операцій з електронними грошима» [4] вказується, що електронні гроші як засіб здійснення платежів, що приймаються обмеженим колом осіб та надаються емітентом в обмін на готівкові та безготівкові кошти, відповідно до законів України не вважаються валютними цінностями та грошовими коштами. Також суб'єкт господарювання, який приймає електронні гроші як оплату платежу за товари, роботи, послуги, має право використовувати отримані електронні гроші виключно для обміну на безготівкові кошти або повертати їх користувачам у разі повернення ними відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» товарів, придбаних за електронні гроші [4]. Зазначене викликає принципові протиріччя із нормами Методичних рекомендацій

щодо заповнення форм фінансової звітності в частині розкриття інформації про залишки електронних грошей [3], згідно з якими сальдо відповідного субрахунку відображається у складі грошових коштів поряд із готівкою в касі підприємства, грошима на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані для поточних операцій, а також грошовими коштами в дорозі та еквівалентами грошей.

Характеризуючи електронні гроші як електронний заміник банкнот і монет та грошове зобов'язання емітента, право їх випуску в Україні надано виключно банкам. В правовому полі обмеження суб'єктивного складу емітентів електронних грошей закладено статтею 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та Положенням «Про електронні гроші в Україні». Дана норма знаходить підтвердження у Листі НБУ від 07.02.2014 р. № 25-109/5294. Разом з тим зауважимо, з урахуванням взятого Україною курсу на гармонізацію вітчизняного законодавства до європейських норм, вказані обмеження не відповідають статті 2 Директиви ЄС про електронні гроші (2009/110/ЄС) [5], згідно з якою право емітувати електронні гроші має більш широке коло юридичних осіб, серед яких певні кредитні установи, спеціалізовані установи-емітенти електронних грошей, поштові установи, інші.

Необхідно відмітити той факт, що незважаючи на встановлені обмеження, на практиці в Україні продовжують функціонувати й відмінні від банків емітенти електронних грошей, деякі з яких позиціонують себе не як операторів електронних розрахунків, а як системи он-лайн розрахунків - обліку і переуступки майнових прав без здійснення переказу грошей. Вказані розбіжності призвели до виникнення неформального розподілу електронних грошей на категорії: емітовані банками та випущені небанківськими емітентами. З огляду на зазначене у професійній бухгалтерській літературі [6] прослідковується позиція щодо облікового відображення останніх як відступлення прав вимоги боргу в складі дебіторської та кредиторської заборгованостей (субрахунки 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» та 685 «Розрахунки з різними кредиторами»). Зазначений підхід до обліку небанківських електронних грошей викликає сумнів, як і правомірність їх застосування загалом. Проблемним питанням також залишається визнання первинного документа щодо відображення в обліку операцій з електронними грошима. Неврегульованими являються розрахунки електронними грошима з нерезидентами України в міжнародній електронній комерції. Застосування електронних грошей, виражених в іноземній валюті, при розрахунках та проведенні транскордонних переказів потребує законодавчого вирішення.

Власне усім вищезрозглянутим і зумовлена складність використання в практичній діяльності електронних грошей та відображення їх в системі обліку і звітності.

1. Положення «Про електронні гроші в Україні», затверджене постановою НБУ від 04.11.2010 р. № 481 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10.

2. Наказ МФУ «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 27.06.2013 р. № 627 // [Електронний ресурс]: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1242-13.

3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433 // [Електронний ресурс]: minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?artid=382859&catid=293536.

4. Лист НБУ «Про особливості здійснення операцій з електронними грошима» від 07.02.2014 р. № 25-109/5294 // [Електронний ресурс]: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v5294500-14.

5. Директива 2009/110/ЄС про електронні гроші // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:267:0007:0017:EN:PDF.

6. Хмелевський І. Електронні гроші: проблеми обліку та здійснення розрахунків / І. Хмелевський // Податки та бухгалтерський облік. – 2012. – № 68 (1565) (23 серпня 2012 р.). – с. 20-31.